

Innst. 311 L

(2009–2010)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Prop. 91 L (2009–2010)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Lov 17. juli 1953 nr. 9 om sivilforsvaret (sivilforsvarsloven) avløste lov om civilt luftvern 10. juli 1936. Sivilforsvarsloven var en av flere lover som kom på bakgrunn av erfaringene fra annen verdenskrig. Med denne loven lovfestes Sivilforsvaret som en statlig hjelpeorganisasjon med ansvar for å planlegge og iverksette tiltak av ikke-militær art for beskyttelse av sivilbefolkningen i krig. Som et tillegg åpner loven for at Sivilforsvaret, på de vilkår Kongen bestemmer, skal hjelpe til med å forebygge og råde bot på skader som ikke skyldes krigshandlinger.

Fremvekst av nye trusselbilder, der risiko for uønskede hendelser i fredstid har fått en mer fremtredende rolle, tilsier at lovens bestemmelser moderniseres og oppgraderes. Dreiningen i risikobildet tilsier større synliggjøring av Sivilforsvarets fredstidsfunksjoner og en utforming som rommer hendelser både i krig og fred.

Sivilforsvaret skal fremdeles ha klare forpliktelser knyttet til beskyttelse av sivilbefolkningen. Etter folkerettens regler har sivilbefolkningen krav på beskyttelse i krig, og tradisjonelle sivilforsvarstiltak som varsling, evakuering og tilfluktsromstjeneste videreføres som sentrale elementer i loven. I tillegg til Sivilforsvaret vil en rekke andre aktører fortsatt måtte medvirke for å sikre sivilbefolkningen best mulig. Bestemmelser om bistands- og opplysningsplikt,

egenbeskyttelsestiltak for virksomheter og fast eiendom og kommunal beredskapsplikt er eksempler på slikt medvirkeransvar.

Kommunene har et generelt og grunnleggende ansvar for ivaretagelse av befolkningens sikkerhet og trygghet innenfor sine geografiske områder. Kommunene utgjør således det lokale fundamentet i den nasjonale beredskapen, og er pålagt en rekke krav til beredskapsforberedelser. Ved lovendring gjeldende fra 1. januar 2010 ble det innført bestemmelser om kommunal beredskapsplikt i lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret. Gjennom disse lovbestemmelsene settes det krav til at den enkelte kommune gjennomfører en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse for å kartlegge hvilke uønskede hendelser som kan inntreffe i lokalsamfunnet. I tillegg plikter kommunen å vurdere sannsynligheten for at disse hendelsene inntreffer og på hvilken måte disse hendelsene vil kunne påvirke lokalsamfunnet. Som en oppfølging av analysen, skal det utarbeides en beredskapsplan for kommunen som også skal øves. I proposisjonen foreslås en videreføring av bestemmelsene om kommunal beredskapsplikt.

1.2 Gjeldende rett

Justisdepartementet har etter gjeldende lov det overordnede myndighetsansvaret for Sivilforsvaret, med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) som administrativ og operativ leder av Sivilforsvaret.

Sivilforsvaret er delt inn i 20 sivilforsvarsdistrikt. Tre av distriktene har funksjoner som beredskaps- og kompetansesentre, med ansvar for opplæring av mannskap til alle nivåer i Sivilforsvaret. Øvings- og kompetansesentrene har et bredt kurstilbud rettet mot beredskapsetatene (brann, helse, politi), frivillige

hjelpeorganisasjoner samt offentlig og privat næringsliv.

Sivilforsvarets oppgaver og rettigheter i krigstid er folkerettslig regulert gjennom de fire Genève-konvensjonene av 12. august 1949, med to tilleggsprotokoller av 1977. Både konvensjonene og protokollene er ratifisert av Norge. Det er spesielt 4. konvensjon om beskyttelse av sivile i krigstid som er av betydning for Sivilforsvaret. Protokoll I om beskyttelse av ofre for internasjonale væpnede konflikter er også av stor betydning, da blant annet beskyttelsen av Sivilforsvaret ble vesentlig styrket gjennom denne protokollens bestemmelser.

1.3 Lovens formål og grunnleggende prinsipper

Som det fremgår av loven § 1, og mer detaljert, gjennom lovens ulike særbestemmelser, er loven primært rettet inn mot hendelser i krig og ved krigsligende tilstander. Dernest er lovens hensikt å råde bot på skader i fredstid. I takt med samfunnsutviklingen har imidlertid Sivilforsvarets domene utviklet seg til også å være en forsterkningsressurs for sivile nød- og beredskapsetater i fredstid. Gjeldende rett har ingen egen formålsbestemmelse, men lovens formål fremgår indirekte av § 1.

Departementet har ansett det som viktig at loven har en formålsbestemmelse. Formålsbestemmelsen vil hjelpe leseren til å få oversikt over hva slags type lov dette er, samt være viktig i forhold til tolkningen av lovens øvrige bestemmelser.

Lovens formål er å beskytte liv, helse, miljø og materielle verdier ved bruk av ikke-militær makt. For å ivareta lovens formål er det i loven gitt bestemmelser om plikter og tiltak fra både Sivilforsvaret, kommunene, virksomheter og enkeltpersoner. Loven skal bidra til beskyttelse av liv, helse, miljø og materielle verdier når riket er i krig, når krig truer, når rikets selvstendighet er i fare og ved uønskede hendelser i fredstid. Det er videre tatt inn en presisering om at loven gjelder for tiltak av «ikke-militær art», for å vise til at det ikke er adgang i medhold av loven å benytte væpnet makt.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, Sigvald Oppbøen Hansen, Stine Renate Håheim, Thor Lillehovde og Tove-Lise Torve, fra Fremskrittspartiet, Hans Frode Kielland Asmyhr, Morten Ørsal Johansen, Åse Michaelsen og lederen Per Sandberg, fra Høyre, André Oktay Dahl og Anders B. Werp, fra Sosialistisk Venstreparti, Akhtar Chaudhry, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til at loven har en klar formålsbestemmelse. Formålsbe-

stemmelsen gir en oversikt over hva slags type lov dette er, samt er viktig i forhold til tolkningen av lovens øvrige bestemmelser. Komiteen peker på at lovens formål er å beskytte liv, helse, miljø og materielle verdier ved bruk av ikke-militær makt. For å ivareta lovens formål, er det i loven gitt bestemmelser om plikter og tiltak for både Sivilforsvaret, kommunene, virksomheter og enkeltpersoner.

1.4 Lovens stedlige virkeområde

Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret har klart offentligrettslig karakter. Det må derfor fastsettes særskilt dersom loven skal få virkning for Svalbard. Gjeldende lov er ikke gitt anvendelse på Svalbard. Lovens bestemmelser om kommunal beredskapsplikt vil imidlertid kunne gjøres gjeldende i det omfang og med de stedlige tilpasninger som Kongen bestemmer.

Departementet foreslår en egen virkeområdebestemmelse i loven, som gir Kongen fullmakt til å bestemme i hvilket omfang og med hvilke stedlige tilpasninger loven kan gjøres gjeldende for Svalbard, Jan Mayen og bilandene.

Komiteens merknader

Komiteen deler synet om at det er grunn til å vurdere i alle fall delvis anvendelse av loven for Svalbard. Komiteen viser til at det er en økende bevissthet og fokus på samfunnsberedskap på Svalbard, og et ønske om at Svalbard skal inngå som en del av nasjonale planer. Komiteen mener på denne bakgrunn at lovens formål om å beskytte liv, helse, miljø og materielle verdier mot uønskede hendelser selvsagt er like viktig på Svalbard som på fastlandet.

1.5 Fullmakt til å erklære sivilforsvarsberedskap

Av gjeldende lov fremgår det at når riket er i krig eller krig truer, kan Kongen erklære sivilforsvarsberedskap for hele riket eller deler av det.

Sivilforsvarsberedskap er en beredskapsgrad hvor alle planlagte sivilforsvarstiltak kan eller skal settes i verk, og hvor Sivilforsvarets organisasjon trer i høyeste alarmberedskap.

Departementet har foretatt en nærmere vurdering av hjemmelen for å iverksette «sivilforsvarsberedskap» og funnet at det ikke er behov for å videreføre denne bestemmelsen. Begrepet har vært lite anvendt de siste 30 årene, og vi har andre ordninger som ivaretar dette behovet.

Komiteens merknader

Komiteen er enig i at det ikke er behov for å videreføre den nevnte bestemmelsen. Komiteen

viser til at begrepet om «sivilforsvarsberedskap» har vært lite anvendt de siste 30 årene, og at vi i dag har andre ordninger som ivaretar dette behovet, som ikke eksisterte da sivilforsvarsloven trådte i kraft i 1953.

1.6 Sivilforsvarets oppgaver og allmennhetens bistandsplikt

1.6.1 Sivilforsvarets oppgaver og ansvar

Med grunnlag i gjeldende lov har Sivilforsvaret klare forpliktelser knyttet til beskyttelse av sivilbefolkningen. Nærmere regler om Sivilforsvarets oppgaver og kompetanse er gitt i forskrift. Oppdrag og virkemidler favner etter dette bredt.

Sivilforsvaret gir i dag tverrfaglig forsterkning til nødetatene og andre offentlige beredskapssetater. Det ytes blant annet bistand innen brann, redning, førstehjelp, ordenstjeneste, sambandstjeneste, radiacmåling og vask/rens av personer som har vært utsatt for kjemisk forurensning.

Hovedbegrunnelsen for opprettelsen av Sivilforsvaret ligger i folkerettens fundamentale fordringer om at sivilbefolkningen har krav på beskyttelse i krig. Denne hovedbegrunnelsen tilsier at Sivilforsvaret fortsatt skal ha oppgaver i tilknytning til vern av sivilbefolkningen i krig, herunder varsling, evakuering, tilfluktsrom med mer.

Fra et faglig og samfunnsøkonomisk perspektiv synes det fornuftig å benytte Sivilforsvarets ressurser også ved hendelser i fredstid. Erfaringer fra slike hendelser tilsier at det bør finnes særlige forsterkningsressurser som kan bistå nød- og beredskapsetatene ved redningsaksjoner og annen innsats ved uønskede hendelser.

Sivilforsvaret skal forsterke nød- og beredskapsetatene med sikte på å øke deres yteevne ved uønskede hendelser som representerer et skadeomfang utover det etatene normalt er dimensjonert for å håndtere. Forsterkningen kan gis gjennom å tilføre ressurser på personell- og materiellsiden, herunder ved å tilføre fagkompetanse som etatene selv ikke disponerer. I tillegg vil Sivilforsvaret kunne bistå andre offentlige beredskapssetater ved behov.

Departementet er av den oppfatning at politiet til enhver tid fortsatt skal ha full tilgang til å rekvirere bistand fra Sivilforsvaret for sin oppgaveutførelse innen redningstjeneste, rednings- og søkeoperasjoner og skadestedsledelse. Videre skal Sivilforsvaret fortsatt stå til rådighet for de øvrige nødetater, fylkesmannen og kommuner, men dersom det er prioritetskonflikter skal ressursbruken alltid prioriteres i forhold til beskyttelse av liv og helse.

Sivilforsvaret kan også benyttes til oppgaver utenfor landets grenser. Internasjonal solidaritet og verdien av samarbeid mellom ulike stater tilsier en videreføring av slike oppgaver. Lovforslaget legger derfor opp til at Sivilforsvaret, etter godkjenning fra

Sivilforsvarets myndigheter, skal kunne bistå ved internasjonale oppdrag. Slike oppdrag skal baseres på frivillighet, dvs. avtale mellom den enkelte og Sivilforsvarets myndigheter.

Sivilforsvaret skal fortsatt være en sentral samvirkeaktør i det norske redningskonseptet. Dette innebærer at Sivilforsvaret skal ta initiativ og følge opp samarbeid med nødetater, kommunene, Fylkesmannen, militære myndigheter, frivillige organisasjoner og andre.

Loven er gitt en utforming som åpner for at Sivilforsvaret kan tillegges andre oppgaver, dersom fremtidige behov skulle tilsi dette.

1.6.2 Allmennhetens bistandsplikt i akutsituasjoner

Gjeldende lov forutsetter bred medvirkning fra en rekke aktører, herunder kommuner, virksomheter, privatpersoner m.fl. Slik medvirkning er avgjørende for lovens gjennomslagskraft i praksis, og gir uttrykk for at vern av blant annet sivilbefolkningen er et felles ansvar for hele nasjonen.

Til gjennomføring av oppgaver etter loven kan det i medhold av § 2 kreves bistand fra offentlige myndigheter, enkeltpersoner og institusjoner. Bestemmelsen gir i tillegg Sivilforsvarets myndigheter og tilsynsmyndighetene rett til, fra enhver, å innhente opplysninger som er nødvendige for å utføre gjøremål etter loven. Opplysningsplikten gjelder uten hinder av lovpålagt taushetsplikt, og gjelder både under krig og i fred. Opplysninger som nevnt kan også kreves fra andre offentlige tilsynsmyndigheter, uten hinder av den taushetsplikt som ellers gjelder.

For enkelte lovområder er det gitt særlige regler om bistandsplikt, herunder ved ekspropriasjon og egenbeskyttelse ved virksomheter. I tillegg fremkommer enkelte særlige regler om bistandsplikt for kommunene.

Departementet ønsker å videreføre hovedinnholdet av gjeldende bestemmelser om bistandsplikt til Sivilforsvaret. Disse bestemmelser ligger som en klar forutsetning for lovens funksjonalitet og gjennomslagskraft i praksis.

I en akutsituasjon vil Sivilforsvaret kunne ha behov for supplering av eget personell, tilgang til bygninger, materiell med mer. Departementet foreslår derfor en egen lovbestemmelse som angir nærmere kriterier for utløsning og innhold av denne bistandsplikten. Situasjonens presserende karakter tilsier at bistandsplikten bør gjelde enhver som måtte besitte aktuelle ressurser.

Koordinerings- og samhandlingshensyn tilsier at Sivilforsvarets behov for bistand fra allmennheten så vidt mulig avklares og koordineres med politiet.

Etter departementets syn bør den enkelte kunne kreve erstatning i forbindelse med personskade som

følge av pålagt innsats i akuttsituasjoner. Yrkesskadeforsikringsloven gir etter departementets mening et godt regelsett for vurdering og håndtering av slike krav, og foreslås gitt tilsvarende anvendelse for skader som nevnt. Staten kan også yte erstatning ved skade på eiendom, bygninger eller andre materielle verdier som følge av inngrep etter lovens bestemmelse om bistandsplikt i akuttsituasjoner.

Komiteens merknader

Komiteen viser til at Sivilforsvarets rolle som statlig forsterkningsressurs, er behandlet av Stortinget gjennom St.meld. nr. 22 (2007–2008) Samfunnsikkerhet, jf. Innst. S. nr. 85 (2008–2009), der det blant annet fremgår følgende:

«Erfaringer har vist at det bør finnes en statlig forsterkningsressurs som kan bistå ved redningsaksjoner og annen katastrofeinnsats.»

Komiteen er enig i at det ikke er samfunnsøkonomisk fornuftig at det bygges opp ressurser i hver enkelt etat for å ivareta alle oppgaver ved store og komplekse hendelser som oppstår sjelden.

Komiteen viser til at hovedbegrunnelsen for opprettelsen av Sivilforsvaret ligger i folkerettens fundamentale fordringer om at sivilbefolkningen har krav på beskyttelse i krig. Denne hovedbegrunnelsen tilsier at Sivilforsvaret fortsatt skal ha oppgaver i tilknytning til vern av sivilbefolkningen i krig, herunder varsling, evakuering, tilfluktsrom med mer.

Komiteen mener at politiet til enhver tid fortsatt skal ha full tilgang til å rekvirere bistand fra Sivilforsvaret for sin oppgaveutførelse innen redningstjeneste, rednings- og søkeoperasjoner og skadestedsledelse. Videre skal Sivilforsvaret fortsatt stå til rådighet for de øvrige nødetater, Fylkesmannen og kommuner, men dersom det er prioritetskonflikter skal ressursbruken alltid prioriteres i forhold til beskyttelse av liv og helse.

Komiteen registrerer at lovforslaget legger opp til at Sivilforsvaret, etter godkjenning fra Sivilforsvarets myndigheter, skal kunne bistå ved internasjonale oppdrag. Slike oppdrag skal baseres på frivillighet, dvs. avtale mellom den enkelte og Sivilforsvarets myndigheter.

Komiteen deler ønsket om å videreføre hovedinnholdet av gjeldende bestemmelser om bistandsplikt til Sivilforsvaret. Disse bestemmelser ligger som en klar forutsetning for lovens funksjonalitet og gjennomslagskraft i praksis. I en akuttsituasjon vil Sivilforsvaret kunne ha behov for supplering av eget personell, tilgang til bygninger, materiell med mer.

1.7 Tjenesteplikt i Sivilforsvaret

Kvinner og menn mellom 18 og 65 år som oppholder seg i riket kan pålegges tjenesteplikt i lov om

kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret. Plikten til å la seg innrullere omfatter også utenlandske statsborgere bosatt i Norge. I egenbeskyttelsen kan også personer over 65 år pålegges tjeneste. Personer mellom 16 og 18 år og personer over 65 år kan etter eget ønske antas til tjeneste. Frivillige som antas til tjeneste får de samme rettigheter og plikter som ordinære tjenestepliktige. Vernepliktig personell kan ikke kalles inn til eller beholde i tjeneste i Sivilforsvaret når vedkommende der- ved hindres i å utføre sin militære tjenesteplikt.

For å sikre tilstrekkelig antall kvalifisert personell til Sivilforsvarets styrkeoppsett, foreslår departementet å videreføre prinsippet om allmenn tjenesteplikt i Sivilforsvaret.

Frivillige organisasjoner utgjør et viktig element i redningstjenesten i Norge, og det er en stor fordel at offentlige og frivillige ressurser er øvet og kjenner til hverandre. Samtidig mener departementet at det ikke bør åpnes for at medlemmer, med grunnlag i medlemskap i en frivillig organisasjon, automatisk fritas for tjeneste i Sivilforsvaret. Dette begrunnes i at tjenesteplikt i Sivilforsvaret, på samme måte som verneplikt i Forsvaret, har en så sentral posisjon i totalforsvarssammenheng, at det skal særlige grunner til for å bli fritatt fra slik tjeneste.

Det overlates til forskriftsregulering å gi nærmere bestemmelser om tjenesteplikt i Sivilforsvaret. Det vil herunder bli gitt bestemmelser om fritak fra tjenesteplikt for personell som av ulike grunner ikke bør pålegges slik tjeneste. Ved utforming av disse bestemmelsene vil det blant annet måtte ses hen til andre virksomheters eller yrkesgruppers behov for tilfredsstillende bemanning, herunder særlige de behov som ligger hos nød- og beredskapsetatene. Et av hovedmålene med Sivilforsvaret er å forsterke nød- og beredskapsetatene, ikke tappe dem for ressurser. For å sikre at helsetjenesten, brannvesenet og politiet får beholde sitt personell og for å sikre at disse virksomhetene også skal få tilført ekstrapersonell i krisesituasjoner slik at de kan ivareta sitt ansvar, videreføres dagens ordning hvor det i forskrift gis bestemmelser som gir unntak for tjenesteplikt i Sivilforsvaret for personer nød- og beredskapsetatene har behov for.

Departementet foreslår å senke den øvre aldersgrensen for tjenesteplikt i Sivilforsvaret fra 65 til 55 år. Nedre aldersgrense på 18 år foreslås videreført. Det skal fortsatt være mulig å inngå avtale om tjeneste selv om man har passert øvre aldersgrense for tjenesteplikt. Sivilforsvarets behov for personell vil være styrende for omfanget av slik tjenestegjøring. Eventuell tjeneste vil være resultat av rene avtalemessige forhold, og anses derfor ikke nødvendig å regulere særskilt i loven. Når en slik avtale er inngått

blir den frivillige å anse som tjenestepiktig med de rettigheter og forpliktelser dette medfører.

Loven setter ingen begrensning for bruk av tjenestepiktig personell utenfor Norges landegrenser. Slik tjeneste bygges på frivillighet. Departementet er kommet til at det ikke bør gis bestemmelser som åpner for tvangsbeordring av sivilforsvarsmannskap til utenlandsoppdrag. De beste grunner taler derfor for en videreføring av dagens ordning med frivillighet som fundament for tjenestegjøring utenfor landets grenser.

Sivilforsvarets personell utsettes for risiko med grunnlag i lovpålagt tjenesteplikt. Det er derfor av avgjørende betydning at sikkerheten ved tjenesten er tilfredsstillende ivaretatt. Det er naturlig at staten har ansvaret for de tjenestepликтiges liv og helse, arbeidsmiljø og sikkerhet under tjenesten og at dette ansvaret ikke er vesentlig forskjellig fra det ansvaret som påhviler staten for andre grupper av verne- og tjenestepликтige. Med Sivilforsvarets personell menes her både personell som er pålagt tjenesteplikt og personell som pålegges å delta i Sivilforsvarets innsats i akutsituasjoner.

For lovens brukere vil imidlertid denne lovfremstilling kunne gi opphav til misforståelser om rettigheter og plikter. Departementet foreslår at det inntas en særskilt bestemmelse om oppsigelsesvern for tjenestepликтige i Sivilforsvaret i lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret. Bestemmelsen, som også finnes i gjeldende lov, innebærer ingen realitetsendring i forhold til gjeldende rett.

Til bruk for tjenestelige forhold mv. har Sivilforsvarets myndigheter behov for opplysninger fra ulike hold. Departementet mener imidlertid det ikke er nødvendig å kreve opplysninger fra «enhver», og ordlyden er innsnevret i forhold til gjeldende rett. Opplysningene som kan kreves har betydning både for vurdering om hvorvidt det er aktuelt å pålegge tjenesteplikt, og for å opprettholde allerede pålagt tjenesteplikt. Slike opplysninger må kunne gis uten hinder av taushetsplikt. Som mottaker av opplysningene plikter Sivilforsvarets myndigheter å bevare taushetsplikten utad. Sivilforsvarets myndigheter vil således være bundet av de samme regler som gjelder for det forvaltningsorgan som opplysningene hentes fra. Sivilforsvarets myndigheter kan bestemme i hvilken form opplysningene skal gis.

For enkelte tjenestegrener og tjenesteposisjoner er det av særlig viktighet å rekruttere personell som har en vandel som korresponderer med det ansvar og det innhold som slik tjeneste innebærer. Sivilforsvarets myndigheter er derfor gitt mulighet til å innhente politiattest i forbindelse med utskrivning og disponering av sivilforsvarsstyrken. Poliattiattest kan bare kreves dersom det er av særlig viktighet for Sivilforsva-

ret å få slike opplysninger på grunn av den tjeneste vedkommende utfører eller som man overveier å pålegge vedkommende. Reglene for strafferegistrering er under revisjon, og departementet har derfor funnet det formålstjenlig å innta bestemmelser om politiattest i loven.

Departementet foreslår å videreføre gjeldende lovs bestemmelse om disiplinærreaksjoner. Selv om tjenestepликтige langt sjeldnere enn tidligere er kaserntert over lengre tid har Sivilforsvaret behov for å kunne reagere overfor mindre overtredelser eller forømmelser. For at Sivilforsvaret skal kunne løse sine oppgaver etter loven er det i gitte situasjoner viktig at ordre følges. Dette systemet er effektivt og vil hindre at rettssystemet belastes med slike saker.

Komiteens merknader

Komiteen viser til at spørsmålet om tjenesteplikt i Sivilforsvaret har vært drøftet i flere stortingsmeldinger de siste årene, herunder gjennom St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet – veien til et mindre sårbart samfunn og St.meld. nr. 39 (2003–2004) Samfunnssikkerhet og sivil-militært samarbeid. I stortingsmeldingene understrekes tjenestepликтens fundamentale rolle for Sivilforsvarets virksomhet.

Komiteen er enig i at det for å sikre tilstrekkelig antall kvalifisert personell til Sivilforsvarets styrkeoppsett, blir foreslått å videreføre prinsippet om allmenn tjenesteplikt i Sivilforsvaret. Komiteen mener at frivillige organisasjoner utgjør et viktig element i redningstjenesten i Norge, og det er en stor fordel at offentlige og frivillige ressurser er øvet og kjenner til hverandre. Samtidig mener komiteen at det ikke bør åpnes for at medlemmer, med grunnlag i medlemskap i en frivillig organisasjon, automatisk fritas for tjeneste i Sivilforsvaret. Dette begrunnes i at tjenesteplikt i Sivilforsvaret, på samme måte som verneplikt i Forsvaret, har en så sentral posisjon i totalforsvarssammenheng, at det skal særlige grunner til for å bli fritatt fra slik tjeneste.

1.8 Kommunale plikter

Kommunene er etter gjeldende lov kapittel III tillagt ansvar og oppgaver på flere områder, herunder etablering og vedlikehold av tilfluktsrom, lagring og vedlikehold av sivilforsvarsmateriell med mer. Områder som forutsetter kommunal medvirkning, er uttrykkelig angitt i loven. Formålet med dagens lovbestemmelser, slik dette fremgår av lovens forarbeider, har vært å uttømmende avgrense kommunenes oppgaver og ansvar forbundet med sivilforsvar, for dermed å skape klare ansvarsforhold mellom stat og kommune.

Loven forutsetter at staten er ansvarlig for oppgaver som ikke positivt er tillagt kommunene. Dette

innebærer at staten er ansvarlig for anskaffelse og fordeling av materiell til Sivilforsvarets styrker, mens vedlikeholds- og lagringskostnadene er fordelt mellom kommune og stat.

Departementet ser det som formålstjenlig at kommunenes ulike oppgaver synliggjøres i en enkelt lovbestemmelse, for å gi en samlet oversikt over de oppgaver som pålegges kommunen.

Dagens finansieringsordning innebærer at kommunene har økonomisk ansvar for lokaler til og vedlikehold av Sivilforsvarets materiell. I prinsippet vil dette innebære at kommunene står økonomisk ansvarlig for prioriteringer gjort av Sivilforsvaret. Dette bryter med det finansielle ansvarsprinsipp, og vurderes som uheldig. Departementet vil vurdere ordninger som er enklere å administrere og som er i samsvar med det finansielle ansvarsprinsippet. En ordning der Sivilforsvaret overtar ansvaret også for lokaler og vedlikehold er en mulig løsning. Det er nødvendig å gjennomføre en kartlegging av dagens utgifter og utgiftsfordeling før endelig beslutning treffes. Departementet vil komme tilbake til Stortinget med endelig forslag til løsning så snart denne kartleggingen er gjennomført. Det legges foreløpig opp til å utarbeide en forskrift som omhandler kostnadsfordeling mellom kommunene.

Lovforslaget gir kommunene en plikt til å stille rom og kommunal grunn til rådighet ved innsats eller til utdannings- og øvingsformål samt stille kommunal grunn til rådighet for bygging av sivilforsvarsanlegg. Dette er en videreføring av gjeldende lov. Departementet ser det som naturlig at kommunen bidrar med de ressurser som er tilgjengelig. Dersom Sivilforsvaret skal være nødt til å yte økonomisk kompensasjon til kommunen for benyttelse av kommunal grunn og rom, vil dette stille etaten i en vanskelig økonomisk situasjon som vil kunne gå utover den innsats som kan tilbys kommunen og de sivile nød- og beredskapsetatene.

Komiteens merknader

Komiteen er kjent med at kommunene etter gjeldende lov er ansvarlige (herunder økonomisk ansvarlig) for vedlikehold av materiell som tilhører brannvern- og rydningstjenesten. Denne begrepsbruken er tilpasset det materiellet Sivilforsvaret var utrustet med under andre verdenskrig (det sivile luftvern) og på 1950–60-tallet.

Komiteen registrerer at lovforslaget gir kommunene en plikt til å stille rom og kommunal grunn til rådighet ved innsats eller til utdannings- og øvingsformål samt stille kommunal grunn til rådighet for bygging av sivilforsvarsanlegg.

1.9 Sivile beskyttelsestiltak

1.9.1 Varsling

Varsling er ett av de sentrale, tradisjonelle sivilforsvarstiltakene sammen med tilfluktsromsbeskyttelse og krigsutflytting. Hensikten med varsling som sivilforsvarstiltak har tradisjonelt vært å gi varsel om viktig informasjon fra myndighetene og å gi varsel ved luftangrep, slik at befolkningen får anledning til å søke beskyttelse, herunder oppsøke tilfluktsrom.

Gjeldende lov har ingen bestemmelser som direkte omhandler varsling. Varslingssignaler og anlegg er regulert gjennom forskrift. I henhold til forskriftens bestemmelser har Sivilforsvaret reservert rett til å benytte de fastsatte signaler, og det er forbudt for uvedkommende å nytte disse signalene eller signaler som kan forveksles med disse.

I høringsbrevet ble det pekt på at varsling ved beredskap og uønskede hendelser også i fremtiden bør opprettholdes som tiltak for vern av sivilbefolkningen. Det ble derfor foreslått å nedfelle bestemmelser om varsling i loven, med fullmakt for Kongen til å gi nærmere bestemmelser.

Varslingens betydning som sentralt element i beredskapsplaner tilsier at ordningen synliggjøres direkte i loven. Det foreslås en hjemmel som gir Sivilforsvaret adgang til å installere og inspisere varslingsanlegg på eiendommer.

Selv om Sivilforsvaret vil ha ansvaret for etablering og drift av anlegg for varsling av befolkningen, bør også andre, etter forholdene, kunne pålegges å etablere systemer for varsling. Etter departementets syn bør virksomheter som anses å representere en særskilt risiko for omgivelsene, kunne pålegges krav om varsling av allmennheten.

Det overlates til departementet å gi forskrifter om varslingsordninger. Det vil herunder kunne stilles krav om risiko- og sårbarhetsanalyser, nærmere utvelgelseskriterier og behandlingsprosedyrer. Forskriften vil måtte tilpasses øvrige beredskapskrav i lovgivningen.

1.9.2 Evakuering

Av lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret fremgår det at når riket er i krig eller krig truer, kan Kongen bestemme at utflytting av folk skal finne sted fra områder som er eller antas å kunne bli utsatt for fiendtlig virksomhet.

Når det finnes påkrevet av hensyn til landets forsvar, kan militære myndigheter blant annet kreve at sivile personer flyttes fra ett område til et annet. Militære myndigheter kan pålegge berørte kommuner å medvirke under slik flytting, og kan i den forbindelse tillegge kommunen fullmakt til å utøve rekvisisjonsrett etter loven.

I strålevernloven § 16 fremgår det at Kongen organiserer en beredskap mot atomulykker og andre hendelser som kan innebære ioniserende stråling eller spredning av radioaktivitet, for å beskytte liv, helse, miljø og andre viktige samfunnsinteresser.

Etter politilovens bestemmelser tilligger det politiet å beslutte evakuering i situasjoner av presserende karakter. For å ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet kan politiet blant annet påby områder evakuert.

De gamle krigsutflyttingsplanene er basert på faren for en ny storkrig, hvor alle landsdeler er berørt, og hvor faren for masseangrep mot byer og tettsteder er fremtredende. I høringsbrevet ble det pekt på at det har skjedd endringer i risikobildet og den teknologiske utvikling, spesielt de senere årene, som har ført til at planene for krigsevakuering ikke lenger oppfattes som like realistiske.

Det ble derfor anbefalt at den tradisjonelle planleggingen for krigsutflytting opphører, og erstattes av bestemmelser om evakuering av befolkningen i krig eller når krig truer.

EVAKUERING I FREDSTID

Høringsinstansene er gjennomgående skeptiske til forslaget om å tillegge kommunene hjemmel for å beslutte evakuering i situasjoner som ikke er av akutt karakter. Det er herunder påpekt at man vanskelig kan se et praktisk behov for slike bestemmelser ved siden av de hjemler som politiet har for evakuering etter politilovens bestemmelser. Det ble videre påpekt at eventuelle mangler i gjeldende lovgivning heller bør rettes gjennom endringer i politilovens bestemmelser.

Den viktigste innvending synes imidlertid å være faren for kompetansestrid og uklårheter i forhold til politiets hjemler for evakuering. Det er herunder påpekt at sontringen mellom akutte og ikke-akutte hendelser ikke vil være tilstrekkelig klargjørende for et skille mot politilovens bestemmelser.

Departementet har funnet disse argumenter overbevisende og har derfor ikke funnet grunn til å gå videre med lovforslag om evakuering i fredstid for tilfeller som ikke er av akutt karakter. Dersom det i fremtiden skulle avdekkes behov for nye bestemmelser om evakuering i fredstid, bør disse etter departementets syn fremmes gjennom endringer i politilovens bestemmelser.

EVAKUERING I KRIG ELLER NÅR KRIG TRUER

For beskyttelse av sivilbefolkningen i situasjoner der riket er i krig, krig truer, eller rikets selvstendighet eller sikkerhet står i fare, bør det foreligge mulighet for evakuering av befolkningen fra utsatte områder til områder som oppfattes å gi bedre beskyttelse.

Evakuering i krigstid vil ofte medføre flytting av store folkemengder og kan vare over lengre tid. Dette medfører store og omfattende inngrep overfor befolkningen. På bakgrunn av de omfattende virkninger en beslutning om evakuering kan få, foreslår departementet en videreføring av dagens ordning, som innebærer at overordnet beslutning om evakuering treffes av Kongen. En slik beslutning forutsettes fulgt opp gjennom pålegg til personer omfattet av evakueringen. Det legges opp til at pålegg om evakuering skal gis av Sivilforsvarets myndigheter, med bruk av de kunngjøringsmidler som anses best egnet i det enkelte tilfellet. For å inneha nødvendig fleksibilitet i forhold til de praktiske behov som her gjør seg gjeldende, er Kongen i lovforslaget tillagt myndighet til å kunne tillegge andre myndigheter kompetanse til å gi pålegg om flytting.

Gjennom bestemmelser om kommunal beredskapsplikt legges det opp til at kommunene skal utarbeide en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse. Muligheten for hendelser som involverer evakuering i krigstid bør herunder inngå som del av denne analysen. Den kommunale risiko- og sårbarhetsanalysen skal følges opp med en beredskapsplan, med angivelse av forberedte tiltak for håndtering av krisesituasjoner i kommunen. En obligatorisk del av denne beredskapsplanen vil være plan for evakuering av befolkningen.

Departementet foreslår en videreføring av dagens lovbestemmelser om allmennhetens bistandsplikt. I samsvar med gjeldende rett, skal staten betale transportutgiftene ved flytting etter pålegg. Fraflyttingskommunen skal betale vederlaget for husvære for de evakuerte, men skal kunne kreve tilbakebetaling av de evakuerte.

Evakuering forutsettes i all hovedsak å bli gjennomført frivillig av personer omfattet av beslutning om evakuering. De fleste personer vil således oppfatte slik oppfølging som klart innenfor deres egeninteresse. Det kan imidlertid ikke utelukkes at enkelte personer velger å bli igjen på evakueringsstedet. Det kan også tenkes at personer ønsker å flytte tilbake til evakueringsstedet før området er frigitt. I slike tilfeller vil man utsettes for en ikke ubetydelig fare, og etter forholdene også eksponere nærstående for risiko. Man vil også kunne hindre eller forstyrre pågående, nødvendige operasjoner, og dermed øke farepotensialet ved hendelsen. Slike og lignende forhold tilsier at loven ikke kan baseres på publikums frie vilje alene. Om nødvendig må beslutning om evakuering kunne effektueres raskt, og dette vil kunne involvere bruk av tvangsmakt.

Det vil derfor kunne være behov for bistand fra politiet for klarering av områder omfattet av beslutning om evakuering. I ytterste konsekvens vil dette kunne innebære fjerning av personer fra evakue-

ringsområdet. En hjemmel for maktutøvelse i slike tilfeller anses å være i overensstemmelse med bestemmelser i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK), herunder bestemmelser om respekt for privatliv og familieliv.

En hjemmel for tvangsbruk vil kunne bidra til økt respekt for den offentlige beslutningen om evakuering og således bidra til en smidigere og mer effektiv gjennomføring av evakueringsprosessen.

Gjeldende lovgivning har til dels detaljerte bestemmelser om utflyttede personers rettsstilling og om utbetaling og refusjon av kommunale utgifter. Bestemmelsene ble nedfelt i en tid med mindre grad av lovregulering, og må derfor vurderes i lys av den lovgivning som har kommet til i ettertid. Gjeldende lovbestemmelser er i dag til dels dekket av spesiallovgivning, og krever derfor ikke lenger annen lovregulering. Det synes imidlertid fremdeles å være behov for bestemmelser som gir tilflyttingskommunen mulighet for økonomisk kompensasjon for merkostnader knyttet til innsig av større befolkningsgrupper. Etter departementets syn bør slike detaljbestemmelser ikke inntas i loven, men nedfelles i forskrifter etter loven.

Lovutkastet gir departementet hjemmel til å gi forskrifter om evakuering, herunder bestemmelser om planlegging, iverksetting og gjennomføring av evakuering. Slike bestemmelser vil være nødvendige for en nærmere beskrivelse av ansvar, involvering og samhandling mellom ulike instanser, og gir mulighet for løsninger tilpasset de til enhver tid gjeldende praktiske behov.

1.9.3 Tilfluktsrom

Rettslig sett forstås tilfluktsrom som permanente beskyttelsesrom som skal verne befolkningen mot skader ved krigshandlinger. Kommuner kan pålegges å bygge, utstyre og innrede offentlige tilfluktsrom, til bruk for sivilbefolkningen generelt i et område. Utgiftene dekkes av stat og kommune og/eller ved frikjøpsmidler fra tilfluktsrompliktige tiltakshavere. Offentlige tilfluktsrom kan eksempelvis være større fjellanlegg og rom bygget i tilknytning til idrettshaller mv. Kommunen er eier av offentlige tilfluktsrom. Pålegg om bygging av private tilfluktsrom er hjemlet i den generelle bestemmelsen i lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret.

Etter departementets syn bør det foretas en bred utredning av hvorvidt tilfluktsrom skal videreføres som del av et fremtidig beskyttelseskonsept for sivilbefolkningen. På grunn av tidshensyn må imidlertid en slik utredning komme i etterkant av lovarbeidet. Inntil slik utredning er foretatt, foreslår departementet at man viderefører dagens lovhjemler, som gir mulighet for å pålegge kommuner og private å bygge

tilfluktsrom i det omfang som til enhver tid anses formålstjenlig.

1.9.4 Egenbeskyttelsestiltak for fast eiendom og virksomhet

I gjeldende lov omtales egenbeskyttelse som sivilforsvar for den enkelte faste eiendom. Med fast eiendom menes her både privat og offentlig eiendom og eiendom som inngår i industrivirksomhet (industrivern). Departementet har ansett det som hensiktsmessig i forslag til ny lov å skille mellom egenbeskyttelse for fast eiendom og egenbeskyttelse for virksomheter. Dette fordi det vil kunne være ulike tiltak som er aktuelle å iverksette avhengig av om det dreier seg om en privat eiendom eller en industrivirksomhet. I praksis er det også et skille mellom disse typene i dag i forskriftsverket.

EGENBESKYTTELSE FOR FAST EIENDOM

Hensikten med egenbeskyttelsestiltak knyttet til den enkelte eiendom er å gi beskyttelse mot hendelser som kan true personer, dyr, miljø, eiendom og løsøre. Aktuelle sikringstiltak både i krigs- og fredstid kan være flomsikring, brannsikring, sikring av vinduer og løse gjenstander mv.

Departementet foreslår på denne bakgrunn en lovbestemmelse som gir anledning til å pålegge eier og bruker av fast eiendom å forberede og sette i verk egenbeskyttelsestiltak for eiendommen. Nærmere bestemmelser om egenbeskyttelsestiltak for fast eiendom vil kunne gis av departementet.

EGENBESKYTTELSE VED VIRKSOMHETER

Industrivern er den enkelte virksomhets egenbeskyttelse mot uønskede hendelser, og skal verne liv og helse, miljø og materielle verdier. Industrivernpliktige virksomheter plikter å organisere, utstyre, lære opp og øve et industrivern som er best mulig tilpasset virksomhetens risikoforhold og egenart. Det er et betydelig antall personer knyttet til norske virksomheters industrivern. Virksomhetens ansatte vil raskt kunne respondere i beredskapssituasjoner, og dra veksler på spesialkunnskap om lokale forhold. Industrivernets innsats er av stor betydning for hendelsenes utfall. Etter departementets syn tilsier disse forholdene at ordningen med industrivern bør videreføres i lovverket.

Etter departementets syn bør reglene om egenbeskyttelse omfatte virksomheter der dennes potensial for uønskede hendelser og konsekvensene av disse bør være utslagsgivende for hvorvidt det utløses en plikt til å etablere egenbeskyttelsestiltak for virksomheten.

Egenbeskyttelsestiltak etter disse bestemmelsene vil primært være tiltak for beskyttelse av personell og materiell ved den enkelte virksomhet. Virksomhe-

tens potensial for skader i nærmiljøet vil imidlertid kunne gi grunnlag for tiltak som også kommer andre enn virksomhetens egne ansatte til gode. Begrepet «egenbeskyttelse» bør derfor gis et relativt vidt innhold.

Det foreslås at departementet gis hjemmel til å gi nærmere bestemmelser om egenbeskyttelse ved virksomheter, herunder bestemmelser om risiko- og sårbarhetsanalyser, beredskapsklasser, beskyttelsestiltak med mer. Ved utforming av forskriftsbestemmelser må det også ses hen til beredskapskrav pålagt virksomheter etter annen lovgivning.

Komiteens merknader

Komiteen mener at ett av de sentrale, tradisjonelle sivilforsvarstiltakene sammen med tilfluktsromsbeskyttelse og krigsutflytting, er varsling av befolkningen. Komiteen legger til grunn at hensikten med varsling som sivilforsvarstiltak tradisjonelt har vært å gi varsel om viktig informasjon fra myndighetene og å gi varsel ved luftangrep, slik at befolkningen får anledning til å søke beskyttelse, herunder oppsøke tilfluktsrom.

Komiteen vil påpeke at det fortsatt bør være en statlig oppgave å etablere og drive systemer for varsling av befolkningen. Varslingens betydning som sentralt element i beredskapsplaner tilsier at ordningen synliggjøres direkte i loven. Komiteen mener derfor at det er riktig at det foreslås en hjemmel som gir Sivilforsvaret adgang til å installere og inspisere varslingsanlegg på eiendommer. Etter gjeldende rett har Sivilforsvaret eventuelt måtte bruke ekspropriasjonshjemmelen for å sikre denne adgangen dersom noen skulle ha motsatt seg slik installering eller inspisering av varslingsanlegg.

Komiteen er enig i at man ikke går videre med lovforslag om evakuering i fredstid for tilfeller som ikke er av akutt karakter.

Komiteen viser også til at evakuering av sivilbefolkningen ligger i kjerneområdet for de oppgaver som etter komiteens syn bør tilligge Sivilforsvaret i krig. Komiteen mener Sivilforsvaret besitter et betydelig antall mannskap spredt over hele landet, og vil gjennom sitt apparat og sine funksjoner kunne ivareta befolkningens interesser under en evakueringsprosess.

Komiteen deler synet på at terrorhandlingen den 11. september 2001 viste at det også er behov for å tenke gjennom hvordan samfunnet kan beskytte sivilbefolkningen mot andre hendelser enn krig. Ved atomulykker og terrorhandlinger med masseødeleggelsesvåpen må andre virkemidler enn tilfluktsrom brukes for å beskytte befolkningen. Slike midler vil blant annet kunne være varsling og evakuering. Komiteen mener det er viktig å ha et gjennomtenkt konsept for å beskytte befolkningen også mot slike

situasjoner, og at dette blant annet blir reflektert i Sivilforsvarets oppgaveportefølje. Komiteen registrerer at tilfluktsrom fortsatt skal være en del av den beskyttelse samfunnet skal kunne gi borgerne.

Komiteen mener at det bør foretas en bred utredning av hvorvidt tilfluktsrom skal videreføres som del av et fremtidig beskyttelseskonsept for sivilbefolkningen.

Komiteen viser til at tilfluktsrom bør kunne benyttes til fritidsaktiviteter, næringsformål og lignende, forutsatt at dette ikke virker inn på tilfluktsrommets verneevne og de krav som gjelder for klargjøring i beredskapssituasjoner.

Komiteen registrerer at Justisdepartementet har ansett det som hensiktsmessig i forslag til ny lov å skille mellom egenbeskyttelse for fast eiendom og egenbeskyttelse for virksomheter. Dette fordi det vil kunne være ulike tiltak som er aktuelle å iverksette avhengig av om det dreier seg om en privat eiendom eller en industrivirksomhet. Komiteen er enig i dette.

1.10 Rekvisisjon av fast eiendom, løsøre og rettigheter

Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret kapittel V inneholder bestemmelser om ekspropriasjon til sivilforsvarsformål. Av loven fremgår det at departementet kan kreve avstått til staten til eie, bruk eller annen særlig rådighet over fast eiendom, rettigheter og løsøre av ethvert slag og elektrisk kraft.

Departementet anser det som nødvendig å ha en rekvisisjonsadgang i medhold av loven, for å kunne oppfylle det viktige samfunnsoppdraget som Sivilforsvaret har. En rekvisisjonsadgang er først og fremst nødvendig av hensyn til tidsaspektet. Det kan heller ikke utelukkes at det faktisk at en rekvisisjonsadgang eksisterer kan gjøre det enklere å komme frem til frivillige avtaler. I tilfeller hvor den annen part av ulike grunner motsetter seg å avstå gjenstanden kan rekvisisjon være eneste utvei. Gjenstander det vil kunne være behov for å rekvirere kan være husrom, mat, klær, strøm mv.

Det som er nytt er forslag om å kunne iverksette forberedende tiltak med sikte på rekvisisjon. Departementet anser dette som nødvendig i forhold til å sikre nødvendige kapasiteter før en uønsket situasjon i fredstid eller krig oppstår. Departementet skal i forkant kunne peke ut ting som er planlagt rekvirert, utstede varsel til eier eller bruker av tingen som er utpekt for eventuell senere avståelse, og gi pålegg til eier og bruker av løsøre om at tingen i nærmere angitte tilfeller skal stilles til rådighet på angitt sted.

Rekvisisjonsbestemmelsene etter loven må være egnet til bruk både i fred, krise og krig. Ved utformingen er det vektlagt at bestemmelsene innehar nød-

vendig fleksibilitet i forhold til å kunne ivareta beredskapsensyn og samfunnets krav til beskyttelse i vid forstand. Dette er gitt seg utslag i relativt vide hjemler for rekvirering innenfor lovens formål, og et regelverk tilpasset situasjoner som vil kunne kreve øyeblikkelig gjennomføring.

Det skal gis erstatning for det som er rekvirert og tap og utgifter ved å etterkomme pålegg gitt i medhold av rekvisisjonsbestemmelsene.

Komiteens merknader

Komiteen registrerer at departementet har valgt å endre begrepsbruken og erstatte «ekspropriasjon» med «rekvisisjon», og at dette er gjort for å være i samsvar med øvrig beredskapslovgivning som har regler om rekvisisjon. Komiteen mener dette ikke innebærer større realitetsendring i forhold til gjeldende rett.

1.11 Tilsyn, håndheving og sanksjon med mer

Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret inneholder bestemmelser som regulerer tilsyn med pliktsubjekter etter loven, herunder regler om opplysningsplikt, adgang til tilsynsobjekt og gjennomføring av tilsyn.

I høringsbrevet ble det pekt på at dagens bestemmelser om tilsyn fremkommer noe spredt, og at disse bør gis en mer systematisk fremstilling. For å sikre nødvendig fleksibilitet i forhold til eventuelle fremtidige endringsbehov, ble det foreslått at departementet tillegges myndighet til å utpeke tilsynsmyndighet etter loven.

I utgangspunktet legges det opp til en videreføring av de tilsynsordninger som foreligger etter gjeldende rett. Loven bør gi nødvendig fleksibilitet i forhold til eventuelle fremtidige endringsbehov. Loven bør derfor etter departementets syn ikke gi direkte anvisning på tilsynsmyndigheter, men overlates til departementet å bestemme.

Komiteens merknader

Komiteen er enig i at bestemmelser som berører tilsyn forekommer noe spredt i gjeldende lov og bør derfor gis en mer systematisk fremstilling, slik at bl.a. bestemmelser om opplysningsplikt, tilgang til tilsynsobjekt og bestemmelser for gjennomføring av tilsyn samles. Komiteen registrerer at det i utgangspunktet legges opp til en videreføring av de tilsynsordninger som foreligger etter gjeldende rett, slik de fremkommer av endringer foretatt gjennom Ot.prp. nr. 67 (1999–2000) og Ot.prp. nr. 61 (2008–2009). Komiteen mener loven bør gi nødvendig fleksibilitet i forhold til eventuelle fremtidige endringsbehov. Loven bør derfor etter komiteens

syn ikke gi direkte anvisning på tilsynsmyndigheter, men overlates til regjeringen å bestemme.

Komiteen mener at et lovfestet tilsyn gir fylkesmennene anledning til å måle og påpeke avvik, samt kunne benytte sanksjoner dersom dette ikke følges opp. Plikten til å bygge, utstyre og innrede offentlige tilfluktsrom er en del av kommunens samlede beredskap. Etter komiteens syn vil de hensyn som begrunner tilsyn med kommunal beredskapsplikt, også gjøre seg gjeldende for kommunens oppfyllelse av plikter i forbindelse med tilfluktsrom. Komiteen er derfor enig i at departementet foreslår å videreføre tilsyn med kommunale tilfluktsrom. Det samme gjelder for tilsyn med kommunens lagring og vedlikehold av sivilforsvarsmateriell, jf. lovforslaget § 13.

1.12 Straff

Straffebestemmelsene fremgår av gjeldende lov § 62. Lovens første ledd bestemmer at den som forsettlig eller uaktsomt overtrer denne lov eller forskrifter eller pålegg som er gitt med hjemmel i loven, straffes med bot eller fengsel i inntil 1 år hvis ikke forholdet rammes av strengere straffebud. På samme måte straffes forsøk på og medvirkning til slik overtredelse. Overtredelsene er forseelser.

Plikten til å gjøre tjeneste i Sivilforsvaret er av stor samfunnsmessig betydning og hensynet til effektiv gjennomføring av tjenesten er et viktig moment ved fastlegging av reaksjonsnivå. Departementet anser det som nødvendig å opprettholde straffebestemmelser på dette området.

Departementet foreslår at det subjektive skyldkravet for overtredelser av bestemmelser om tjenesteplikt skal være forsettlig og grovt uaktsomt. Dette innebærer en noe redusert straffesanksjonering i forhold til gjeldende lov som oppstiller skyldkravet til forsettlig og uaktsom (simpler uaktsomhet).

Departementet foreslår også at bestemmelsene som gir plikter for allmennhetens bistandsplikt i akutt situasjoner og evakuering, plikten til å bygge tilfluktsrom, plikten til å sørge for tilfluktsromtjeneste i en beredskapssituasjon og plikt pålagt etter rekvisisjonsreglene bør straffesanksjoneres. Etter departementets oppfatning er det nødvendig for å sikre gjennomføring av lovens bestemmelser at det knyttes straffesanksjoner til disse bestemmelsene. Dette er typer situasjoner som er enten akutte, eller skal tjene sivilbefolkningen i akutte situasjoner. Brudd på disse bestemmelsene kan medføre større skade på sivilbefolkningen. Departementet mener imidlertid at skyldformen forsett er tilstrekkelig i disse situasjonene, og at strafferammen settes til bøter eller fengsel i inntil 3 måneder.

Gjeldende lov § 62 straffer på samme måte forsøk på og medvirkning til overtredelse.

Komiteens merknader

Komiteen registrerer at forslag til ny straffebestemmelse er tilpasset endringer i straffelovens alminnelige del, både i forhold til hva som bør straffes, skyldkrav og straffens lengde.

Komiteen mener at plikten til å gjøre tjeneste i Sivilforsvaret er av stor samfunnsmessig betydning og hensynet til effektiv gjennomføring av tjenesten er et viktig moment ved fastlegging av reaksjonsnivå. Komiteen slutter seg derfor til departementet som anser det nødvendig å opprettholde straffebestemmelser på dette området. Tradisjonelt har brudd på tjenesteplikten i Sivilforsvaret blitt straffet noe mildere enn uteblivelse fra militærtjeneste. Rettspraksis på dette området viser at det stort sett blir reagert med bøter og subsidiær fengselsstraff i saker som gjelder forsømmelser av tjenesteplikten.

1.13 Avsluttende bestemmelser

1.13.1 Lov 10. februar 1967 nr. 2 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

Forvaltningsloven gjelder også for lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvarets område, men med enkelte tilpasninger for ivaretagelse av lovens formål.

Uønskede hendelser eller katastrofer inntreffer ofte uten forvarsel, og tiltak må kunne treffes raskt. Forvaltningsloven forutsetter prosesser av til dels tidkrevende karakter, og slike prosesser vil ikke alltid kunne gjennomføres der tidsmomentet er kritisk. Forvaltningsloven bør derfor kunne fravikes, enten individuelt i den enkelte sak, eller som resultat av generelle unntak.

Etter departementets syn skal forhåndsvarsel kunne unnlates dersom antall parter i saken er stort, eller et stort antall saker behandles under ett eller forhåndsvarsel kan medføre at saken forsinkes på en uheldig måte. Det samme gjelder når det av hensyn til partene i saken ikke synes påkrevet.

I tillegg bør det gis hjemmel til å kunne bestemme at vedtak etter loven ikke skal kunne kreves grunnlagt eller påklages når riket er i krig, krig truer eller rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare. Det samme bør gjelde ved enkelte uønskede hendelser i fredstid.

Unntakene fra forvaltningsloven er i hovedsak i samsvar med tilgrensende lovgivning av beredskapsmessig karakter.

1.13.2 Kompetanse til å gi forskrifter

Myndighet til å gi forskrifter etter loven er i de fleste tilfeller lagt til departementet. Dette er begrun-

net med at lovens forskrifter i stor grad ligger innenfor ett departements ansvarsområde. Unntak er vedtak om krigsutflytting, som anses som et så stort og omfattende inngrep at overordnet beslutning foreslås truffet av Kongen.

Komiteens merknader

Komiteen har ingen merknader til dette kapitlet.

1.14 Økonomiske og administrative kostnader

Lovforslaget er i stor grad innrettet mot hendelser i krigstid og ved uønskede hendelser i fred. Dette betyr at de økonomiske og administrative konsekvensene av flere av forslagets bestemmelser først vil manifestere seg dersom en slik situasjon skulle oppstå.

Mange av lovbestemmelsene representerer en videreføring av bestemmelser fra gjeldende lov i modernisert form, og innebærer ingen endringer som i seg selv medfører nye økonomiske og administrative konsekvenser.

Lovforslaget er i det vesentlige lagt opp som en rammelov som forutsettes utfylt av forskrifter. Det betyr at en del administrative og økonomiske konsekvenser først vil kunne estimeres nærmere i tilknytning til revisjon av forskriftsverket.

Lovforslaget skal gjennomføres innenfor gjeldende budsjettammer.

Komiteens merknader

Komiteen har ingen merknader til dette kapitlet.

2. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven)

Kapittel I Formål, virkeområde med mer

§ 1 Formål

Lovens formål er å beskytte liv, helse, miljø og materielle verdier ved bruk av ikke-militær makt når riket er i krig, når krig truer, når rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare, og ved uønskede hendelser i fredstid.

§ 2 Lovens stedlige virkeområde

For Svalbard, Jan Mayen og bilandene gjelder loven i det omfang og med de stedlige tilpasninger Kongen bestemmer.

Loven gjelder ikke for virksomhet i sjøområder i forbindelse med undersøkelser etter, utvinning og utnyttelse av naturforekomster på havbunnen eller i dens undergrunn i indre norsk farvann, norsk sjøteritorium og den del av kontinentalsokkelen som er undergitt norsk statshøyhet.

§ 3 Definisjoner

I denne lov menes med:

- Uønskede hendelser*: hendelser som avviker fra det normale, og som har medført eller kan medføre tap av liv eller skade på helse, miljø og materielle verdier.
- Sivilforsvarets myndigheter*: departementet og den som bemyndiges.
- Egenbeskyttelsestiltak*: tiltak som personer eller virksomheter iverksetter for sin eiendom eller virksomhet for beskyttelse av liv, helse, miljø og materielle verdier.

Kapittel II Generelle bestemmelser om Sivilforsvaret

§ 4 Sivilforsvarets oppgaver og ansvar

Sivilforsvarets oppgave er å planlegge og iverksette tiltak for beskyttelse av sivilbefolkningen, miljø og materielle verdier. Sivilforsvaret skal blant annet:

- etablere og drifte system for varsling av befolkningen, jf. § 16,
- forestå oppgaver i forbindelse med evakuering av befolkningen, jf. § 17,
- ha ansvar for tilfluktsromtjeneste for offentlige tilfluktsrom, jf. § 22 første ledd,
- bistå nød- og beredskapsetatene med personell og materiell i forbindelse med skadeforebyggen- de og skadebegrensende tiltak,
- lede redningsinnsats på skadestedet og ha ordensmyndighet når nødetater tillagt slik myndighet ikke er tilstede. Myndighet etter denne bestemmelse skal så vidt mulig utøves i samråd med politiet,
- etter godkjenning fra departementet bistå ved internasjonale oppdrag i forbindelse med uønskede hendelser, jf. § 10,
- utføre tilsynsoppgaver der Sivilforsvaret er utpekt som tilsynsmyndighet, jf. § 29.

Departementet kan gi forskrifter om Sivilforsvarets organisering, oppgaver og ansvar.

§ 5 Allmennhetens bistandsplikt i akuttsituasjoner

Enhver plikter, når leder i Sivilforsvarets innsats krever det, å delta i innsats ved akutt fare for skade på

liv, helse, miljø eller materielle verdier, samt stille eiendom, bygninger og materiell til disposisjon. Bistand etter denne bestemmelsen omfatter også plikt til å bistå med opplysninger som anses nødvendige for ivaretagelse av Sivilforsvarets innsats i akuttsituasjoner.

Inngrep etter denne bestemmelsen kan bare foretas dersom dette er nødvendig for å sikre liv eller verne verdier som er større enn det som går tapt eller står i fare for å gå tapt ved inngrepet, og ikke alene kan håndteres av Sivilforsvaret.

Myndighet etter første ledd skal så vidt mulig utøves i samråd med politiet.

Staten skal betale erstatning for skade på person som følge av innsats etter denne bestemmelsen. Lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring gjelder tilsvarende for erstatning etter denne bestemmelsen. Staten skal også betale erstatning for materielle skader som følge av bistand etter første ledd.

Departementet kan gi forskrifter om erstatning for skade på person og materiell som følge av innsats etter denne bestemmelsen.

§ 6 Grader, stillingsbetegnelser og uniformer mv. i Sivilforsvaret

Ingen må uberettiget bruke Sivilforsvarets grader, stillingsbetegnelser, uniformer, legitimasjon, merker eller signaler. Det samme gjelder for grader, stillingsbetegnelser, uniformer, legitimasjon, merker eller signaler som lett kan forveksles med Sivilforsvarets egne.

Departementet kan gi forskrifter om grader, stillingsbetegnelser og uniformer mv. i Sivilforsvaret.

Kapittel III Tjeneste i Sivilforsvaret

§ 7 Tjenesteplikt – generelle regler

Kvinner og menn mellom 18 og 55 år som oppholder seg i riket, kan pålegges tjenesteplikt i Sivilforsvaret.

Vernepliktige kan ikke kalles inn til eller beholde i tjeneste i Sivilforsvaret dersom dette hindrer utførelse av militær tjenesteplikt.

Tjenestepliktige i Sivilforsvaret kan ikke sies opp fra stilling som følge av pålagt tjeneste i Sivilforsvaret.

Stortinget fastsetter tjenestetidens varighet, herunder tjenestetiden ved utdannelse til befalsstillinger og ved annen spesialopplæring og til ekstraordinære øvelser.

I beredskapssituasjoner kan departementet pålegge tjenestepliktige å tjenestegjøre så lenge det anses nødvendig.

Departementet kan gi forskrifter om gjennomføringen av sivilforsvarstjenesten, herunder bestemmelser om godtgjøring for og fritak fra tjeneste.

§ 8 *Plikt til å gi opplysninger til bruk for tjenestelige forhold mv.*

Personer som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret og tjenestepliktige, plikter skriftlig å bekrefte mottak av varsel om og pålegg av tjenesteplikt, og øvrig informasjon gitt av Sivilforsvarets myndigheter.

Til bruk for tjenestelige forhold plikter offentlige myndigheter og arbeidsgivere å gi Sivilforsvarets myndigheter, uten hinder av taushetsplikt, opplysninger, oppgaver og attestasjoner om personer i tjenestepliktig alder som er knyttet til eller registrert hos dem. Sivilforsvarets myndigheter kan bestemme i hvilken form opplysningene skal gis.

Kvinner og menn i tjenestepliktig alder plikter, på oppfordring fra Sivilforsvarets myndigheter, å gi opplysninger som har betydning for tjenestelige forhold. Politiattest kan kreves utferdiget og fremlagt dersom det er av særlig viktighet for Sivilforsvarets myndigheter å få slike opplysninger på grunn av den tjeneste vedkommende utfører eller som man overveier å pålegge vedkommende.

Departementet kan gi forskrifter om politiattest, herunder bestemmelser om behandling av opplysninger innhentet for dette formålet.

Tjenestepliktige og kvinner og menn som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret plikter å gjennomgå leageundersøkelser og andre prøver som er nødvendig for tjenestegjøring i Sivilforsvaret.

§ 9 *Tjenestepliktens nærmere innhold*

Tjenestepliktige skal delta på de kurs, øvelser og innsatser som det innkalles til, og rette seg etter de ordre og instruksjoner som gjelder for tjenesten. Den tjenestepliktige kan ikke forlate tjenesten uten tillatelse.

Tjenestepliktige kan pålegges å tjenestegjøre som befal eller instruktør.

§ 10 *Utenlandstjeneste*

Disponering av tjenestepliktig personell i Sivilforsvaret til tjenestegjøring utenfor landets grenser krever avtale mellom den enkelte og Sivilforsvarets myndigheter.

§ 11 *Disiplinærreaksjoner overfor tjenestepliktige*

Tjenestepliktig personell som overtrer eller forsømmer tjenesteplikter i Sivilforsvaret kan refses disiplinært. Refselse kan ilegges for forsettlig og uaktsomme forhold.

Refselsbøter kan innkreves av Statens Innkrevingsentral. Innkrevingsentralen kan inndrive bøtene ved trekk i lønn eller andre lignende ytelser som nevnt i lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett § 2-7.

Departementet kan gi forskrifter om disiplinære forhold for tjenestepliktig personell i Sivilforsvaret,

herunder hvem som kan tillegges refselsesmyndighet.

Kapittel IV Kommunale plikter

§ 12 *Kommunens plikter*

Kommunen skal bidra til gjennomføring av Sivilforsvarets oppgaver og tiltak.

Videre skal kommunen blant annet:

- stille rom og kommunal grunn til rådighet ved innsats eller til utdannings- og øvingsformål for Sivilforsvaret, og sørge for varme, lys og renhold i slike rom. Kommunen plikter å tillate forandringer av de rom som stilles til rådighet,
- stille kommunal grunn til rådighet for bygging av sivilforsvarsanlegg,
- sørge for innkvartering, bespising og annen bistand til Sivilforsvaret når dette er nødvendig,
- ivareta oppgaver i forbindelse med lagring og vedlikehold av Sivilforsvarets materiell, jf. § 13,
- bygge, utstyre, innrede og vedlikeholde offentlige tilfluktsrom, jf. §§ 20 flg.,
- ivareta de kommunale beredskapsplikter som fremgår av §§ 14 og 15,
- planlegge og bistå ved gjennomføring av evakuering etter §§ 15, 17 og 18.

Med mindre annet er særskilt bestemt i eller i medhold av loven, er kommunen ansvarlig for kostnader som påløper etter denne bestemmelsen.

Departementet kan gi forskrifter om andre oppgaver til kommunen som er nødvendige for å gjennomføre tiltak etter denne loven.

§ 13 *Anskaffelse, lagring og vedlikehold av Sivilforsvarets materiell*

Sivilforsvarets myndigheter anskaffer materiell til Sivilforsvaret og beslutter lokalisering av lager, etter en nasjonal vurdering.

Kommunene skal lagre og vedlikeholde Sivilforsvarets materiell.

Kostnader til lagring og vedlikehold av Sivilforsvarets materiell dekkes av kommunene.

Departementet kan gi forskrifter om vedlikehold, lagring og lokalisering av Sivilforsvarets materiell, herunder bestemmelser om utgiftsfordeling mellom kommunene.

Kapittel V Kommunal beredskapsplikt

§ 14 *Kommunal beredskapsplikt – risiko- og sårbarhetsanalyse*

Kommunen plikter å kartlegge hvilke uønskede hendelser som kan inntreffe i kommunen, vurdere sannsynligheten for at disse hendelsene inntreffer og hvordan de i så fall kan påvirke kommunen. Resultatet av dette arbeidet skal vurderes og sammenstilles i en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse.

Risiko- og sårbarhetsanalysen skal legges til grunn for kommunens arbeid med samfunnsikkerhet og beredskap, herunder ved utarbeiding av planer etter lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven).

Risiko- og sårbarhetsanalysen skal oppdateres i takt med revisjon av kommunedelplaner, jf. lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) § 11-4 første ledd, og for øvrig ved endringer i risiko- og sårbarhetsbildet.

Departementet kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om gjennomføring av risiko- og sårbarhetsanalysen.

§ 15 Kommunal beredskapsplikt – beredskapsplan for kommunen

Med utgangspunkt i risiko- og sårbarhetsanalysen etter § 14 skal kommunen utarbeide en beredskapsplan.

Beredskapsplanen skal inneholde en oversikt over hvilke tiltak kommunen har forberedt for å håndtere uønskede hendelser. Som et minimum skal beredskapsplanen inneholde en plan for kommunens kriseledelse, varslingslister, ressursoversikt, evakueringsplan og plan for informasjon til befolkningen og media.

Beredskapsplanen skal være oppdatert og revideres minimum én gang per år. Kommunen skal sørge for at planen blir jevnlig øvet.

Departementet kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om beredskapsplanens innhold og øvrige krav etter denne bestemmelsen.

Kapittel VI Sivile beskyttelsestiltak

§ 16 Varsling

Sivilforsvaret kan etablere og drifte system for varsling av sivilbefolkningen.

Eier eller bruker av eiendom plikter å stille denne til disposisjon for system for varsling av befolkningen. Sivilforsvaret kan kreve adgang til eiendom med sikte på etablering og drift av slike system.

Virksomhet som i den kommunale risiko- og sårbarhetsanalysen vurderes som en særskilt risiko for omgivelsene, kan pålegges å etablere og bekoste egne ordninger for varsling av allmennheten.

Departementet kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om varsling etter denne bestemmelsen.

§ 17 Evakuering i krig eller når krig truer

Når riket er i krig, når krig truer eller rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare, kan Kongen beslutte evakuering av befolkningen.

Når evakuering er besluttet skal enhver, etter pålegg fra Sivilforsvarets myndigheter, flytte til den tid og på den måte som fastsettes. Den enkelte kan pålegges å oppholde seg på et nærmere angitt sted. Ingen må uten samtykke fra Sivilforsvarets myndigheter vende tilbake til fraflyttingsområdet. Kongen kan bestemme at også andre enn Sivilforsvarets myndigheter gis myndighet etter denne bestemmelsen.

Pålegg om evakuering kan også omfatte varelagre, transportmidler, husdyr og andre ressurser som anses nødvendig for å dekke befolkningens grunnleggende behov.

Evakuering skal så vidt mulig utføres i samråd med politiet.

Sivilforsvarets myndigheter kan pålegge berørte kommuner å medvirke under evakuering besluttet etter denne bestemmelse. Kommunene kan gis fullmakt til å utøve rekvisisjonsrett etter bestemmelsene i kapittel VII.

§ 18 Allmennhetens bistand ved evakuering

Eier eller bruker av transportmiddel eller hus kan pålegges å bistå myndighetene med transport av evakuerte eller ved å gi evakuerte husvære. Det som etter myndighetenes skjønn er absolutt nødvendig for innehaveren selv, dennes husstand eller til utøving av dennes næringsvirksomhet, kan ikke kreves avgitt.

Vederlag for ytelser etter første ledd fastsettes etter reglene i § 27.

Ved evakuering etter pålegg betaler staten transportutgifter ved flyttingen. Fraflyttingskommunen betaler vederlaget for husvære for de evakuerte, men kan kreve dette refundert fra de evakuerte. Andre utgifter ved oppholdet betales av de evakuerte.

§ 19 Forskrifter om evakuering

Departementet kan gi forskrifter om evakuering, herunder bestemmelser om planlegging, iverksetting og gjennomføring av evakuering. Det kan videre gis forskrifter om evakuerte personers rettsstilling og om utredning, fordeling og refusjon av utgifter knyttet til evakuering.

§ 20 Etablering av offentlige og private tilfluktsrom

Kommunen skal bygge, utstyre og innrede offentlige tilfluktsrom til bruk for befolkningen.

Offentlig eller privat tiltakshaver skal bygge, utstyre og innrede private tilfluktsrom til bruk for dem som normalt oppholder seg på den enkelte eiendom.

Krav om bygging av privat tilfluktsrom etter annet ledd kan etter søknad frafalles mot at det innbetales et beløp som skal nyttes til å etablere anlegg eller ruste opp offentlige tilfluktsrom.

Sammen med pålegg om innredning av tilfluktsrom etter annet ledd, kan det i rimelig utstrekning bestemmes at tilfluktsrommet skal innredes slik at det

kan benyttes også av personer som normalt befinner seg på andre eiendommer. Eier eller bruker av den eller de øvrige eiendommene plikter i så fall å bidra til dekning av utgiftene til innredningen.

Eier og bruker av fast eiendom, samt offentlige myndigheter, kan pålegges å gi Sivilforsvarets myndigheter opplysninger om fast eiendom som vurderes brukt som tilfluktsrom.

Departementet kan gi forskrifter om tilfluktsrom. Det kan herunder gis bestemmelser om statens tilskudd ved bygging av offentlige tilfluktsrom og om overføring av ubenyttede midler til bruk i en annen kommune, jf. tredje ledd.

§ 21 Plikt til å opprettholde tilfluktsrom

Eier og bruker av offentlig eller privat tilfluktsrom plikter å holde tilfluktsrommet i forsvarlig stand.

Tilfluktsrom kan i fredstid utnyttes til andre formål hvis rommets verneevne ikke reduseres og rommet raskt kan klargjøres som tilfluktsrom ved behov.

Bygningsmessige endringer som kan ha innvirkning på tilfluktsrommets verneevne skal forelegges Sivilforsvarets myndigheter for godkjenning før tiltaket iverksettes.

Departementet kan gi forskrifter om nærmere plikter etter denne bestemmelsen.

§ 22 Tilfluktsromtjeneste i beredskapssituasjoner

Sivilforsvaret har ansvaret for klargjøring og drift av offentlige tilfluktsrom (tilfluktsromtjeneste) i beredskapssituasjoner. Kommunen plikter å bidra til gjennomføring av Sivilforsvarets oppgaver etter denne bestemmelsen.

Eier og bruker av private tilfluktsrom har ansvaret for tilfluktsromtjeneste i private tilfluktsrom.

Departementet kan gi forskrifter om tilfluktsromtjeneste.

§ 23 Egenbeskyttelsestiltak ved virksomheter

Virksomheter kan pålegges å forberede og sette i verk nødvendige egenbeskyttelsestiltak mot uønskede hendelser.

Egenbeskyttelsestiltak kan pålegges felles for flere virksomheter.

Virksomhet som er pålagt egenbeskyttelsestiltak etter første ledd, plikter etter anmodning å yte bistand til annen virksomhet og nød- og beredskapssetatene, så langt dette er mulig under hensyn til egen beredskap. Virksomhet som yter bistand kan kreve refusjon av påførte utgifter fra den som mottar bistand.

Den enkelte virksomhet kan pålegges å gi Sivilforsvarets myndigheter og tilsynsmyndigheten opplysninger av betydning for egenbeskyttelsestiltak etter denne bestemmelsen.

Departementet kan gi forskrifter om egenbeskyttelse ved virksomheter.

§ 24 Egenbeskyttelsestiltak for fast eiendom

Eier og bruker av fast eiendom kan pålegges å forberede og sette i verk egenbeskyttelsestiltak for eiendommen.

Departementet kan gi forskrifter om egenbeskyttelse for fast eiendom.

Kapittel VII Rekvisisjon av fast eiendom, løsøre og rettigheter

§ 25 Rekvisisjon

Departementet kan kreve avstått eiendomsrett, bruksrett eller annen særlig rådighet over fast eiendom i den grad det er nødvendig for oppfyllelse av lovens bestemmelser. Det samme gjelder rettigheter og løsøre av ethvert slag og elektrisk kraft. Avståelse til bruk omfatter rett til å foreta de endringer ved gjestanden eller den faste eiendommen som anses nødvendig.

Eiendomsrett til fast eiendom kan bare kreves avstått når avståelsens formål ikke kan oppnås gjennom tidsbegrenset bruksrett eller annen særlig rådighet over eiendommen.

Departementet kan gi tillatelse til at også andre kan kreve slik avståelse som nevnt i første ledd. Departementet kan bestemme at den som får slik tillatelse, skal dekke utgiftene ved avståelsen helt eller delvis.

Departementet kan gi eier eller bruker av løsøre pålegg om at tingen skal stilles til rådighet på angitt sted.

Krav om avståelse skal fremsettes skriftlig. Når avståelse har funnet sted, skal det utstedes skriftlig kvittering med angivelse av det som er avstått, samt tid og sted for avståelsen.

Avståelsen kan kreves gjennomført straks, selv om erstatning ikke er betalt eller fastsatt. Rekvirerende myndighet skal i så fall sørge for å innhente de beskrivelser og opplysninger som er nødvendige for fastsetting av erstatning. Skjønn etter § 27 skal avholdes så snart som mulig. Når det er nødvendig kan rekvirering gjennomføres med bistand fra politiet.

Departementet kan gi forskrifter om rekvisisjon.

§ 26 Forberedende tiltak med sikte på rekvisisjon

Som ledd i forberedende tiltak kan de myndigheter som departementet bestemmer, peke ut fast eiendom og løsøre som skal avstås etter § 25, og gi eier og bruker av løsøre pålegg om at tingen i nærmere angitte tilfeller skal stilles til rådighet på angitt sted.

Eier og bruker av fast eiendom eller løsøre plikter etter krav fra myndighetene å erkjenne mottak av melding om tiltak eller pålegg som nevnt, samt å gi opplysninger og å gi adgang til inspeksjon. Løsøre kan om nødvendig pålegges brakt til et bestemt sted for inspeksjon. Slike pålegg skal oppfylles uten er-

statning, med mindre annet er bestemt av departementet.

Fast eiendom og løsøre kan etter avgjørelse av myndigheter utpekt etter første ledd, utbedres eller på annen måte forandres for å gjøres tjenlig for det påtenkte formål.

Departementet kan gi forskrifter om forberedende tiltak etter denne bestemmelsen.

§ 27 Erstatning

Erstatning for avståelse etter § 25 og tap og utgifter ved å etterkomme pålegg etter § 26 fastsettes i mangel av minnelig overenskomst ved skjønn etter lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonsaker, med mindre noe annet bestemmes i eller i medhold av denne loven.

Departementet kan fastsette takster for bruk av husrom, lagerrom og driftsbygninger, samt for elektrisk kraft, varer og annet løsøre. Det samme gjelder utgifter ved å etterkomme pålegg etter §§ 25 og 26 første ledd, samt for ytelser etter § 18. Takstene kan fastsettes for hele eller deler av riket.

Ved avståelse av bruksrett til rom inntil to døgn, gis ingen annen godtgjøring enn erstatning for beviselig voldte skader, tap eller utgifter oppstått som følge av avståelsen. Avstår samme besitter i løpet av samme kalenderår flere ganger bruksrett til rom som ellers er i bruk, skal godtgjøring gis om tidsrommet samlet utgjør mer enn tre døgn.

Departementet kan gi forskrifter om erstatning ved rekvisisjon. Slike regler kan gis med virkning for rekvirering som allerede har funnet sted. Det kan herunder bestemmes at erstatning skal fastsettes og utbetales etter reglene i lov 29. juni 1951 nr. 19 om militære rekvisisjoner. Erstatningsfastsettelsen kan i tilfelle legges til de organer som opprettes i medhold av nevnte lovgivning.

§ 28 Samordning av rekvisisjoner

Når militære myndigheter har rekvisisjonsrett etter lov 29. juni 1951 nr. 19 om militære rekvisisjoner, får § 8 i samme lov tilsvarende anvendelse for krav om avståelse etter loven her i den utstrekning departementet bestemmer.

Kapittel VIII Tilsyn, håndheving og sanksjon med mer

§ 29 Tilsyn

Departementet utpeker hvem som skal føre tilsyn med bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov. Det kan herunder bestemmes at organisasjon eller institusjon skal organisere og føre tilsyn med egen-

beskyttelsestiltak ved bestemte virksomheter, jf. § 23.

Når departementet ved utpeking av tilsynsmyndighet har åpnet for dette, kan tilsynsmyndigheten la andre offentlige eller private sakkyndige føre tilsyn på sine vegne.

For tilsyn med lovligheten av kommunens oppfyllelse av plikter etter §§ 12, 13, 14, 15, 20 og 21 gjelder kapittel 10 A i lov 25. september nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven).

§ 30 Særlige bestemmelser om tilsyn med egenbeskyttelsestiltak ved virksomheter

Utgifter som utpekt tilsynsorgan påføres ved å organisere og føre tilsyn med egenbeskyttelsestiltak ved bestemte virksomheter, jf. § 23, kan utliknes og kreves betalt av virksomhetene.

Departementet kan gi forskrifter om tilsyn med egenbeskyttelsestiltak ved virksomheter.

§ 31 Tilsynsmyndighetens rett til opplysninger

Enhver som er underlagt tilsyn etter denne loven skal når tilsynsmyndigheten krever det, og uten hinder av taushetsplikt, legge frem de opplysninger som er nødvendige for utøvelsen av tilsynet.

Opplysninger som nevnt i første ledd kan også kreves fremlagt fra andre offentlige tilsynsmyndigheter uten hinder av den taushetsplikt som ellers gjelder.

Tilsynsmyndigheten kan bestemme i hvilken form opplysninger etter denne bestemmelsen skal gis.

§ 32 Rett til adgang mv.

Tilsynsmyndigheten skal ha uhindret adgang til ethvert sted og til enhver innretning tilsynsmyndigheten finner nødvendig for å føre tilsyn etter denne loven. Om nødvendig kan det anmodes om bistand fra politiet for å sikre slik adgang.

Tilsynspersonellet skal legitimere seg i samsvar med lov 10. februar 1967 nr. 2 om behandlingsmåten i forvaltningssaker § 15, og om mulig sette seg i kontakt med representant for eier eller bruker av objektet.

§ 33 Gjennomføring av tilsyn

Den som eier eller bestyrer tilsynsobjektet, har rett til å være til stede under tilsynet, og kan i rimelig utstrekning også pålegges å være til stede. Tilsynsmyndigheten kan bestemme at retten til å være til stede ikke skal gjelde ved tilsynsmyndighetens intervju med ansatte ved tilsynsobjektet. Det samme gjelder dersom tilstedeværelse må antas å kunne medføre at formålet med tilsynet ikke nås.

Tilsynsmyndigheten skal utarbeide en skriftlig rapport om tilsynet. Rapporten skal gjøres tilgjengelig for den som har mottatt pålegg om tilsynet. I tilfeller der det antas å kunne skade en informasjonsgiver om det kommer frem at han eller hun har gitt opplysninger, kan rapporten unnlate å nevne hvem som har gitt de aktuelle opplysningene.

Departementet kan gi forskrifter om gjennomføring av tilsyn.

§ 34 Pålegg og enkeltvedtak

Sivilforsvarets myndigheter og tilsynsmyndigheten gir de pålegg og treffer de enkeltvedtak ellers som er nødvendige for gjennomføring av bestemmelsene i denne loven eller bestemmelser gitt i medhold av loven. Det skal settes en frist for når pålegg skal være utført.

Dersom pålegg ikke oppfylles innen fastsatt frist kan Sivilforsvarets myndigheter eller tilsynsmyndigheten helt eller delvis stanse virksomheten inntil pålegget er utført.

Ved overhengende fare kan tilsynsmyndigheten stanse virksomheten og kreve at nødvendige tiltak blir iverksatt straks, selv om pålegg ikke er gitt.

Blir pålegg stadfestet i rettskraftig dom eller ikke etterkommet, kan tilsynsmyndigheten selv utføre eller få pålegget utført for regning av den som dommen er rettet mot, uten at det er nødvendig med kjennelse etter lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse § 13-14.

Ved overhengende fare kan pålegget fullbyrdes etter reglene i tvangsfullbyrdesloven § 13-14 uten at dom kreves.

Når det er nødvendig kan pålegg og tiltak etter denne bestemmelsen gjennomføres med bistand fra politiet.

§ 35 Tvangsmulkt

I pålegg etter denne loven kan det fastsettes en løpende tvangsmulkt for hver dag, uke eller måned som går etter utløpet av den fristen som er satt for oppfylning av pålegget, inntil pålegget er oppfylt.

Tvangsmulkt kan også fastsettes som en engangsmulkt.

Sivilforsvarets myndigheter og tilsynsmyndigheten kan frafalle påløpt tvangsmulkt.

§ 36 Overtredelsesgebyr

Sivilforsvarets myndigheter og tilsynsmyndigheten kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelser gitt i eller i medhold av §§ 6 første ledd, 7 første ledd, 8 annet, tredje eller femte ledd, 9, 16 annet eller tredje ledd,

20 annet, fjerde eller femte ledd, 21 første ledd, 25 første eller fjerde ledd, 26 første eller annet ledd, 31 første ledd og 32 første ledd.

Overtredelsesgebyr kan ilegges etter faste satser eller utmåles i hvert enkelt tilfelle. Ved fastsetting av gebyret kan det blant annet tas hensyn til fortjeneste eller potensiell fortjeneste som den ansvarlige har hatt ved overtredelsen, hvor alvorlig overtredelsen er, og ekstra kostnader som kontrolltiltak og behandling av saken har ført til.

Endelig vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg.

Departementet kan gi forskrifter med nærmere regler om fastsetting av overtredelsesgebyr herunder om renter og tilleggsgebyr dersom overtredelsesgebyret ikke blir betalt ved forfall.

Overtredelsesgebyr og straff etter § 37 kan ikke brukes på samme lovbrudd.

Kapittel IX Straff

§ 37 Straff

Den som forsettlig overtrer §§ 5 første ledd, 20 annet ledd eller bestemmelser gitt i medhold av disse bestemmelsene, eller unnlater å etterkomme pålegg gitt med hjemmel i §§ 18 første ledd første punktum, 22 annet ledd, 25 første eller fjerde ledd, 26 første eller annet ledd straffes med bot eller fengsel inntil 3 måneder.

Den som forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer bestemmelsene i §§ 7 første eller femte ledd, 8 første, tredje eller femte ledd, eller § 9 eller bestemmelser gitt i medhold av disse bestemmelsene, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Medvirkning straffes på samme måte.

Kapittel X Avsluttende bestemmelser

§ 38 Forholdet til forvaltningsloven

Når ikke annet er bestemt i medhold av lov 10. februar 1967 nr. 2 om behandlingsmåten i forvaltningssaker § 5 annet ledd, gjelder forvaltningsloven i fredstid for behandling av saker etter denne lov. Forhåndsvarsel til sakens parter kan likevel unnlates dersom antallet parter i saken er stort, eller et stort antall saker behandles under ett, eller forhåndsvarsel kan medføre at saken forsinkes på en uheldig måte. Tilsvarende gjelder dersom forhåndsvarsel av hensyn til partene synes upåkrevet.

Forvaltningsloven kapittel IV–VI gjelder ikke for saker om tjenesteplikten og tjenestens utførelse. Pålegg etter §§ 7 eller 9 kan påklages til departementet.

Direktoratet er klageinstans for vedtak truffet av sivilforsvarsdistriktene og tilsynsmyndigheter etter denne loven.

Departementet kan bestemme at vedtak etter denne loven ikke kan kreves grunnlagt eller påklages når

riket er i krig, krig truer eller rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare. Det samme gjelder ved uønskede hendelser i fredstid.

§ 39 Overgangsbestemmelser

Forskrifter gitt med hjemmel i lov 17. juli 1953 nr. 9 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret gjelder også etter at loven her har trådt i kraft.

§ 40 Ikrafttredelse

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Fra samme dato oppheves lov 17. juli 1953 nr. 9 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret.

§ 41 Endringer i andre lover

I lov 24. november 2000 nr. 82 om vassdrag og grunnvann (vannressursloven) skal § 40 første ledd første punktum lyde:

Når forholdene i *eller utenfor* et vassdrag skaper en særskilt og uvanlig fare for mennesker, miljø eller eiendom, kan vassdragsmyndigheten pålegge enhver tiltakshaver å innrette sin virksomhet for å redusere faren.

Oslo, i justiskomiteen, den 3. juni 2010

Per Sandberg

leder

Thor Lillehovde

ordfører

